

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін. 2-ге вид. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.11.2020).

8. Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 368 с.

Одержано 16.11.2020

УДК 342.951

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
начальник ГУНП в Харківській області;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Стратегічною складовою цивілізованого розвитку суспільства, індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя стало проведення ефективної державної політики у сфері освіти та науки, яка на рівні реалізації потребує узгоджених політичних ініціатив, ефективних управлінських рішень та довгострокових інвестицій. Особливого значення у контексті трансформаційних процесів освіти в Україні набуває реформа професійної освіти як ключового напрямку розвитку людського капіталу та, як наслідок, отримання економічної вигоди у формі сталого зростання й конкурентності на ринку праці.

Формування «сучасної державної політики» у сфері професійної освіти розпочалося із затвердження Кабінетом Міністрів України Плану заходів на 2020–2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [1]. Наступним і беззаперечно центральним етапом становлення професійної освіти в Україні має стати ухвалення титульного законодавчого акту як уособлення правового підґрунтя врегулювання відповідної сфери суспільних відносин. 28 жовтня 2020 р. надано на ознайомлення проект Закону України «Про професійну освіту» (номер реєстрації 4207-1) [2] (далі – Проект). Очікується, що втілення цього документу в життя забезпечить узгодження положень нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері професійної освіти, створить умови для здобуття освіти впродовж життя, розвитку співпраці з роботодавцями та їх об'єднаннями, дасть поштовх підвищенню якості та престижності професійної освіти, запровадить нові механізми управління закладами професійної освіти і забезпечить фінансову стабільність та додаткові джерела фінансування закладів освіти [2]. Разом із тим, не заперечуючи безумовної актуальності та важливості ухвалення відповідного закону, оцінка його перспективних положень засвідчує необхідність їх доопрацювання у таких основних напрямках.

1. У пункті 1 ч. 1 ст. 2 Проекту визначення поняття «академічна мобільність» подано як «можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити педагогічну, наукову діяльність в іншому закладі освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами» [2]. Зміст указанного поняття, по суті, зводиться до того, що свою діяльність учасники освітнього процесу можуть реалізовувати в будь-якій науковій установі. Слід акцентувати увагу на тому, що наукова установа – це «юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, утворена в установленому законодавством порядку, для якої наукова та/або науково-технічна діяльність є основною» [3] (п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»). Викладене дає підстави стверджувати, що наукову установу не можна ототожнювати із закладами освіти, що фактично впливає з формулювання «в іншому

закладі освіти (науковій установі) на території України», оскільки поняття «наукова установа» є ширшим за своїм змістом. Зважаючи на зазначене, можна запропонувати таку редакцію поняття «академічна мобільність»: «можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити педагогічну та наукову діяльність в іншому закладі освіти та/або іншій науковій установі на території України чи поза її межами».

Окремої уваги заслуговує неврахування такого важливого аспекту академічної мобільності, як можливість проведення досліджень у бібліотеках, архівах та інших установах, де потенційно можна отримати матеріали для перспективних досліджень, що свідчить про необхідність подальшого опрацювання змісту поняття академічної мобільності.

2. Ухвалення законодавчого акту передбачає встановлення правових засад урегулювання певної сфери суспільних відносин. Особливе місце у межах останніх посідають принципи як ключові, визначальні й незмінні засади функціонування відповідної сфери суспільно-політичної діяльності. У цьому аспекті положення Проекту можуть бути охарактеризовані з позитивного боку, адже його авторами було передбачено закріплення переліку принципів державної політики у сфері професійної освіти (ст. 5). Разом із тим сучасні тенденції правового регулювання, а також численні наукові розробки проблем принципів правового регулювання засвідчують необхідність розкриття змісту останніх, що забезпечить більш глибоке розуміння сутності державної політики у відповідному питанні та, як наслідок, сприятиме підвищенню ефективності нормативно-правового регулювання та правозастосовчої практики уповноважених суб'єктів.

3. Статтею 5 Проекту передбачено, що «Державну політику у сфері професійної освіти визначає Верховна Рада України, а формують і реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші державні органи та органи місцевого самоврядування» [2]. При цьому відповідно до положень статті 56 Проекту у сфері професійної освіти Кабінет Міністрів України «забезпечує проведення державної політики у сфері професійної освіти» [2]. Зазначене свідчить про невідповідність змісту загальної норми (ст. 5) та конкретизованої норми (ст. 56) і, як наслідок, про необхідність узгодження відповідних положень.

4. У статті 9 Проекту окреслено систему професійної освіти. З етимологічної точки зору формулювання складових елементів системи є правильним, проте з юридичної може бути піддано критиці. В юриспруденції, як правило, елементами системи поняття виступають близькі за змістом об'єкти, які кореспондуються один з одним. Водночас у зазначеній системі її елементи за своєю сутністю є абсолютно різними, зокрема закони, юридичні та фізичні особи, установи тощо. Така диференціація є характерною не для вузького напрямку діяльності (професійної освіти), а для широкої сфери, в межах якої здійснюється відповідна діяльність. Виходячи з викладеного, обгрунтованим вбачається викласти зміст аналізованої статті у такій редакції:

«Стаття 9. Основні елементи системи сфери професійної освіти

Основними елементами системи сфери професійної освіти є такі:

- нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері професійної освіти;
- заклади професійної освіти та їхні структурні підрозділи, суб'єкти господарювання, що здійснюють освітню діяльність та/або надають послуги із здобуття професійної освіти та їхні структурні підрозділи;
- учасники освітнього процесу;
- навчально-методичні (науково-методичні) установи;
- органи управління у сфері освіти».

5. У частині 6 ст. 15 Проекту передбачено, що для здобувачів професійної освіти, які є іноземцями, місце проведення практичної підготовки передбачається у контракті на підготовку і може бути на території України або на території держав їх походження. Разом із тим, держава походження та держава, громадянство якої має особа, можуть відрізнитися. У такому разі особі навряд чи буде можливо (комфортно) проходити практику в країні, де вона «лише народилася», проте вже тривалий період часу не має з нею правового зв'язку. Тому вважаємо за доцільне уточнити зміст зазначеної норми, замінивши словосполучення «їх походження» іншим словосполученням: «громадянство якої мають такі здобувачі».

6. Серед видів професійної освіти Проект передбачає інформальну професійну освіту (самоосвіту) як «самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» [2], при цьому порядок оцінювання і визнання результатів навчання, зокрема шляхом інформальної освіти, а також присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій визначається Кабінетом Міністрів України (ч. 2 ст. 18 Проекту). Проте специфіка названого виду професійної освіти очевидно передбачає необхідність врегулювання його змісту на більш високому рівні правового регулювання, тобто у межах перспективного Закону України «Про професійну освіту».

7. Статтею 28 Проекту передбачено право здобувачів професійної освіти з особливими освітніми потребами здобувати професійну освіту за умови допомоги такому здобувачеві асистента, який може здійснювати у тому числі фізичний супровід. Для асистента здобувача професійної освіти з особливими освітніми потребами Проектом передбачено достатньо серйозні вимоги, зокрема те, що перший має відповідати вимогам законодавства, які поширюються на педагогічних працівників (крім вимог щодо обов'язкової наявності педагогічної освіти та/або професійної кваліфікації педагогічного працівника). Окрему увагу приділено порядку допущення асистента здобувача освіти до участі в освітньому процесі. Так, щодо форм, методів, способів і механізмів такої участі рішення ухвалює педагогічна рада закладу професійної освіти або уповноважена на те особа суб'єкта господарювання, що здійснює освітню діяльність та/або надає послуги із здобуття професійної освіти, де навчається особа, що потребує асистента. При цьому частиною 5 ст. 28 Проекту встановлено, що «асистент здобувача освіти допускається до участі в освітньому процесі для виконання його функцій виключно за умови проходження відповідної підготовки, що підтверджена відповідним документом» [2].

Вважаємо, що описані умови допуску асистента здобувача освіти негативно позначатимуться на практичній реалізації права здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. У свою чергу, виходячи з того, що «функцію асистента здобувача освіти можуть виконувати батьки, або опікуни, або інші законні представники здобувача освіти, або визначена ними на основі відповідного договору особа» [2] (ч. 2 ст. 28 Проекту), вважаємо за необхідне виключити частину 5 ст. 28 Проекту.

Висновок. Підсумовуючи викладене, маємо констатувати, що ухвалення Закону України «Про професійну освіту» стане основою формування конкурентоспроможної системи освіти, яка задовольнить потреби ринку праці та особистості у професійній реалізації. У свою чергу, врахування запропонованих шляхів удосконалення досліджуваного Проекту забезпечить належний рівень законодавчого регулювання цієї сфери та, як наслідок, ефективність і результативність ініційованої реформи.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження плану заходів на 2020–2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 № 508-р // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-p> (дата звернення: 12.11.2020).

2. Проект Закону про професійну освіту : від 26.10.2020 № 4207-1 / ініціатори: О. В. Коваль, С. В. Бабак, С. В. Колебошин // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70262 (дата звернення: 12.11.2020).

3. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 13.11.2020).

Одержано 16.11.2020